

INZSÖL RICHÁRD

Festetics (II.) György, a megyúr

Óriási reményekkel és sok tekintetben komoly szkepszissel fogadta a honi magyar közvélemény Ferenc József 1860 októberében megjelent császári manifesztumát és diplomáját a Monarchia államjogi belviszonyainak szabályozásáról, valamint a hozzá kapcsolódó – Vay Miklósnak címzett uralkodói – utasításokról.¹ Örömet az jelentett, hogy a „sötét” 11 esztendő végre befejeződött, de hogy hol folytatódjon az „új világ”, az nagyon is kérdésesnek, bizonytalannak tűnt. Mennyire veszik figyelembe Bécsben az 1847–1848-as törvényhozás akaratát? Egyes törvénycikkekre már történt utalás,² de a vármegyei szerkezet újrateremtéséről (1848. évi 16. tc.) nem szóltak. A november elseji hivatalos közlönyből (*Wiener Zeitung*) aztán kiderült, hogy az örökös vasi főispán, Batthyány Fülöp – saját kérésére előrehaladott kora miatt felmentését kérte – utóda, Festetics (II.) György lett.³ Aki novemberben a mértékadó volt megyei vezetőkkel informális értekezleten közölte a municipium újraszervezési elképzelését, de némi vita és nyomásgyakorlás után hajlandó volt elfogadni a „régiek” ’48-as koncepcióját.⁴

„A megyék helyreállítása s szervezése, valamint a népképviseltre nézve jogalap egyedül az 1848-as törvények lehetnek, mely ezek legutolsó országgyűlési törvényeink, melyek nem egyes osztályok, de az egész nemzet érdekében hozattak s azon törvények melyeket az egész nemzet tiszteletben tart, és melyeknek egyedül látja jövője rendíthetetlen talpkövé, alkotmányos szabadságának biztosítékát, a közjólét fölvirágzását s a magyar korona alatt egyesült népek boldogságát” – írta a helyi tudósító a fővárosi *Pesti Naplónak*.⁵ A kívánt konszenzus december 6-ára meg is született, és a vármegyei tanácskozás kimondta: „Tudva, hogy a siker legfőbb biztosítéka az összetartásban rejlik, s hogy semmi sem fogná a célt, mely a nemzet elé kitűzve van, annyira kockáztatni, mint az idő előtti pártszakadás: (...)”⁶ Hamar kiderült, hogy az új főispáni helytartóban nemcsak a híres Georgikont alapító unokáját üdvözölhetik, hanem egy konszenzusteremtésre törekvő személyt is.⁷ Ennek a szellemében hívatta össze a vármegyei közgyűlést 1860. december 13–14-ére. Bizonyára a kialakított összhangnak az lett az eredménye, hogy az új megyevezető köszöntésének történelmi pillanatára a szombathelyi püspököt, Szenczy Ferencet

1 A dokumentumokat, lásd: Pesti Napló (továbbiakban PN), 1860. okt. 21. 1. p.

2 A jobbágyfelszabadításra vonatkozó törvényekről volt szó, ezeket a kérdéseket az abszolutizmus már rendeletekkel lezárta. Az 1848. évi 8., 9., 10. és 13. törvénycikkek. PN, 1860. okt. 21. 1. p.

3 A hivatalos „Wiener Zeitung” = PN, 1860. nov. 1. 2. p.

4 Az a hír röppent fel, hogy az új főispáni helytartó, az 1848-ban felállított 600 fős testületből 150-et akar csak a tanácskozásra meghívni. Vasból. = PN, 1860. dec. 6. 2. p. A Vármegyei Gazdálkodó Egylet 1860. november 22-iki ülésén Kis-Cellben is előkerült ez a kérdés, és agrárius társai, pl. a későbbi vasi főispán Takács Lajos egyértelművé tették számára, hogy csak az 1848. évi 16-os törvény alapján tudják

a megyei belsejüket elképzelni. Óvatosságát a megyei életben való tájékozatlansággal magyarázták. Vasból. = PN, 1860. dec. 12. 2. p.

5 Vasból. = PN, 1860. dec. 6. 2. p.

6 Megyei élet. Vasvármegye. = PN, 1860. dec. 15. 2. p.

7 Hajlandó volt elfogadni azt a változatot, hogy nem újjáteremtik a vármegyei szerkezetet, hanem folytatják az 1848-ban megkezdett munkát. Megyei élet. Vasvármegye. = PN, 1860. dec. 15. 2. p.

(1800–1869) kérték fel.⁸ Szenczy egy ritkán hallható, hosszú, méltóságteljes beszédben köszöntötte és értékelte az új főispáni helytartó emberi, keresztényi és történelmi érdemeit. Kiemelte, hogy „e terhes, de nagyon bizonytalan időkben vállalta a megye vezetői posztot”.⁹ „(...) jeles tulajdonait, polgári és keresztény erényeit egyenként elszámolni képes volnék is – mondá – (...) fényes születését, nagy nevű őseinek jeles tetteit ezúttal mellőzöm, mindezek említésére igenis érdemesek valának: (...) Isten iránti példás kegyeletét Méltóságodnak kitűnőleg tanúsítja az, hogy Molnári kastélyában a kápolnát műizléssel helyreállítatá: s a boldogságos szűzről címzett Molnári apátságot nagy áldozattal megalapítá oly korban, melyben az anyagiak utáni szertelen mohóság lábra kapván (kiemelés tőlem: I. R.), sokan szentsegtelen kezekkel a szentélyből elragadni óhajtanák azt is mit egykor jámbor őseik ott Istennek áldozatul bemutatnak. Az, ki Istennel illy fiai kapcsolatban áll, nemcsak nem felejtkezhetik meg Fejedelme és Hazája iránti tartozásairól, sőt épen ezen vallásosság nemesbíti, fokozza s átszellemíti azon polgári kötelemeket, mellyekkel Fejedelmünknek s Hazánknak tartozunk. Méltóságod nemzeti nyelvünket tisztán csinosan, folyékonyan és szabatosan beszéli; – katonai pályáját híven megfutá s tisztessen befejezé; – országunknak s nemzetünknek 12 évig tartó keserveiben csendes fájdalommal részt vett, és sem szavát, sem kezét lealacsonyító

8 Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltára IV/252. Vas vármegye bizottmányi ülésének jegyzőkönyve 1860. dec. 13–14. 4. fol. Festetics (II.) György beszédében nyomatékosan hangsúlyozta, hogy: „Az én legfőbb óhajomásom: a most említett hazafiak példájára a haza és a megye körül érdemeket szerezni. (...) Első teendőnk tehát nézetem szerint az lesz, hogy a megyei bizottmánynak életbeléptetéséről tanácskozzunk.” Megyei élet. Vas-vármegye. = PN, 1860. dec. 15. 2. p.

9 MNL VaML Vas vármegye bizottmányi ülésének jegyzőkönyve, 1860. december 13–14. 2. fol.

bérbe soha nem adá; – mihelyt azonban a legelső reménysugár Fejedelmünk trónjáról kilövellt, Méltóságod nemesen felejtve a múltat, a legelső között állott, kik Felsőes Urunknak Hazánkat boldogítani kívánó szándékait erélyesen felkarolni s óhajtott célhoz sikeresen vezényelni magát nagy-lelkűen elhatározá.”¹⁰ Szenczy püspök hosszú, méltató beszédében feltűnően kiemelt szerepet kapott nemcsak Festetics keresztényi értékrendje, hanem tettei is, s azon belül is a komolyan vett, mi több, példaként emlegetett kegyurasága. De mit is jelent ez a ma már kevésbé ismert fogalom?

Korábban számtalan egyházbiztos foglalkozott a jelenség kialakulásának történetével és formáival.¹¹ Manapság (talán érthető módon) elsősorban csak a főkegyúri jog kérdése áll a kutatások előterében és a köztudatban.¹² Ismert, hogy Szent István óta bírtak ezzel a joggal a magyar uralkodók, hogy aztán tartalmilag mit is értettek alatta, az sokszor volt vita tárgya az évszázadok során.¹³

Maga a latin szó, a *gratia* ('kegy') tágabb értelemben minden olyan tárgyra vonatkozik, amit egy hatalmasabb ad és ezért el-

10 MNL VaML Vas vármegye bizottmányi ülésének jegyzőkönyve, 1860. december 13–14. 4–6. fol.

11 Konek Sándor: Egyházbiztos kézikönyve, különös tekintettel a magyar állam egyházi viszonyaira. Bp., 1894. 185–201. p. Kollányi Ferenc: A magyar kegyúri jog a középkorban. Bp., 1906.

12 „Magyarország nem királyság többé, s így főkegyura sincs” – fogalmazott lényegretörően Salacz Gábor ismert műve bevezetőjében, arra utalván, hogy miután nem volt a királyi trón betöltve, komoly viták tárgyát képezte maga a jog gyakorlása és annak tartalma is. Salacz Gábor: A főkegyúri jog és a püspökök kinevezése a két világháború között Magyarországon. Bp., 2002. 7. p.

13 Egy, az első világháború alatt született dokumentumban egy kánonjogász 24 pontban összegezte az uralkodó főkegyúri jogának tartalmát és kiterjedtségét. Az anyagot közli: Csizmadia Andor: A magyar állam és az egyházak jogi kapcsolatainak kialakulása és gyakorlata a Horthy-korszakban. Bp., 1966. 133. p.

lenszolgáltatást nem vár.¹⁴ A kegyesség (*mansuetudo*) pedig az a képesség, ami jószívűségként és vidámságként jelenik meg (vö.: 2Kor 9,7). A kegyúr (*patronus*) a föld ura, aki a területén templomot vagy kolostort alapíthatott és tarthatott fenn, amihez örökös köteleességek és jogok jártak. Az intézmény a germán területeken jött létre, de hamar elterjedt a keresztény Európában.¹⁵

Szent László idején, 1092-ben, a szabolcsi nemzeti zsinat elrendelte, hogy „aki templomot épített és nem adja meg az egyháznak az ígért javakat, annak ügyében ítéljen a püspök, ha pedig ellenszegül és verekszik, a királyi bíróság”.¹⁶ Két évszázaddal később, 1279-ben a budai nemzeti zsinaton pedig azt rögzítették, hogy „A kegyúr, bárki legyen az, a templomok és kolostorok oltalmazója legyen, és ne avatkozzék bele ezen intézmények anyagi ügyeibe és jogaiba azon túl, amit a kegyuraság joga biztosít számára”.¹⁷

A kegyuraság (*ius patronatus*), tehát az egyházi hatóságok által adott kiváltság jog bizonyos személyeknek, amely elsősorban az egyházi hivatal viselőjének kijelölésére vonatkozott, valamint a templom karbantartására és felújítási kötelezettségeire. Ezek a jogok általában tiszteletbeliek voltak, például díszhely vagy külön sírhely a templomban, de előfordulhatott, mint a korábban idézett zsinati passzusok is mutatták, hogy a jövedelemből biztosított részesedést.¹⁸

A kegyúri joghoz általában hozzátartozott az érintett javadalmak (*beneficia*), s így az azok részét alkotó egyházi hivatalok be-

töltéséhez a személy kiválasztása és bemutatása az illetékes egyházi hatóságnak, aki az alkalmas bemutatott személyt vagy ezek egyikét köteles volt a hivatalba beiktatni.¹⁹

A 20. században az egyház a kegyúri jogból eredő bemutatási jogok felszámolására törekedett az egyházi hivatal betöltésének szabadsága érdekében, ezért az 1917-es *Egyházi Kódex* felszólította a kegyurakat a kegyúri, különösen bemutatási jogukról való lemondásra. A II. vatikáni zsinat (1962–1965) kijelentette, hogy a főpásztornak a tisztségek adományozásában szabadnak kell lennie, ezért meg kell szűnnie a bemutatás jogának a plébániák betöltésénél.

A szenttamási (ma Püspökmolnári részét képezi) plébánia kegyuraságáról a fennmaradt források jóvoltából annyit tudhatunk, hogy alapítása gróf Festetics László nevéhez kapcsolódik. Édesanyja, gróf Festetics Györgyné Sallér Judit (1766–1829) 1829. február 11-én kelt végrendeletének 4. pontját hajtotta végre ezzel a gesztussal. Az alapításra és az alapítvány megszervezésére 1830. május 1-jén került sor, mindezt megerősítették az 1830. december 16-án kelt osztálylevél 16. és 22. pontjai is.²⁰ Az első plébánosa a templomnak Busics Pál volt, természetesen a szombathelyi püspök, Bőle András (1823–1842) jóváhagyásával. Az alapító, Festetics László kegyurasága haláláig, 1846-ig tartott, ezt követően ez átszállt a gyermekekre, akik a családi örökségen is megsz-

14 Magyar Katolikus Lexikon, VI., Bp., 2001. 427–428. p.

15 A kegyuraságnál megkülönböztettek javakat, amiből a javadalom keletkezett, és jogcímeiket, ami lehetett világi és egyházi is. Konek: i. m. 185. p.

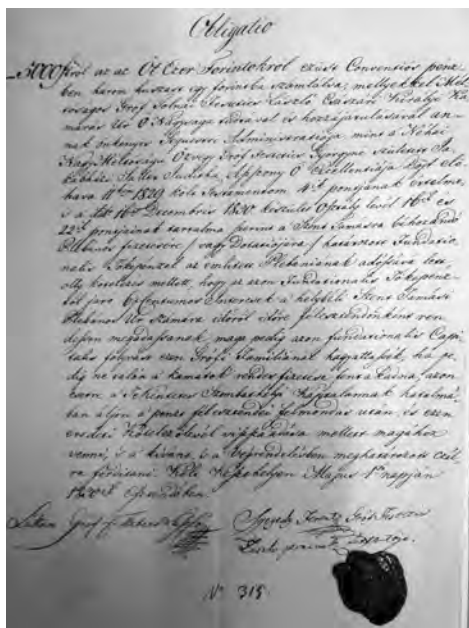
16 A szabolcsi zsinat határozatai, 5. pont. Magyar Katolikus Lexikon, XII. Bp., 2007. 505–507. p.

17 A budai nemzeti zsinat, I.1. fejelet. Magyar Katolikus Lexikon, VI. Bp., 2001. 438. p.

18 Uo.

19 A bemutatási eljárást a bemutatási jogú személyek végzik, amikor egy megüresedett hivatalra alkalmasnak tartott jelöltet előterjesztenek hivatali beiktatásra jogosult egyházi hatóságnak. Az illetékes hatóságnak a bemutatott személyt be kell iktatnia a hivatalba, ha az illetőt kánonjogilag alkalmasnak találta. Konek: i. m. 194–197. p.

20 Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár (továbbiakban: SZEL) II. Vasvár-Szombathelyi Székeskáptalan Magánlevéltára, 1. Magániratok, M. Vegyes iratok, 1. doboz, A/315, 317. sz.

Festetics László „kötelességtétele” (Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár, Inzsöl Richárd felvétele)

toztak: (I.) Tasziló²¹ és (II.) György. Bár a hitbizományt Tasziló örökölte, csak a keszthelyi birtokot tartotta meg, míg a vasi, zalai birtokok (II.) György kezébe kerültek, így a molnári, és a szenttamási részek is.

21 Festetics (I.) Tasziló (1813–1883) gróf Festetics László és Hohenzollern-Hechingen Josefina hercegnő első gyermeke, György testvére. Szombathelyen járt gimnáziumba, majd elvégezte a pozsonyi jogakadémiát. 1834-ben katonai pályára lépett. Az osztrák hadseregben szolgált mint hadnagy, főhadnagy, ezredes, másodkapitány, kapitány. Angliában részt vett Viktória királynő koronázásán. Bár kamarás lett, folytatta a katonáskodást. Apja halálakor, 1846-ban szállt rá a hitbizomány, a lőtegyésztés fejlesztésével foglalkozott. Egy év múlva, 1847-ben a birtokokat öccsére bízta, és ismét a katonai pályát választotta. Bontz József: Keszthely város monográfiája. 1896. 301. p., 400–401. p. Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. 1987–1988. 2. köt. 162. p.

Festetics György aláírása és pecsétje (SZEL, Inzsöl Richárd felvétele)

Festetics László, majd fia, Festetics (II.) György nemcsak a szenttamási, hanem a felső-osztkői (ma: Oszkó), a gersei (ma: Gersekerát), a győrvári és a szarvaskendi plébániáknak is kegyurai voltak, az utóbbi esetben ezen közösen osztoztak a Sibrik és a Brüll családdal.²²

A szenttamási plébánia hívő közösségét a Szenttamás mellett Molnári és Püspöki falvak lakosai alkották. A vidék földesura, Festetics László 1830. május 1-jén ötezer forintos alapítványt hozott létre a szenttamási plébánia dotálására, amely a szombathelyi káptalan kezelése alá került. Ugyanakkor tett egy misealapítványt is 1200 forint értékben, hogy a leánya, gróf Almássy Illésné Festetics Szidónia lelki üdvéért mondjanak szentmiséket. Végül 800 forintot letéteményezett a szenttamási templom *conservatiojára* és „belső szükségéinek pótlására”.²³

A Szombathelyi Egyházmegye névtárai (*chematismus*) szerint még 1848, 1850, 1852 és 1853-ban is Festetics (I.) Tasziló szerepel kegyúrként. Festetics (II.) György neve csak 1854-ben bukkant fel először, hogy aztán

22 SZEL, A Szombathelyi Püspökség schematismusai 1830–1854.

23 SZEL II., Vasvár–Szombathelyi Székeskáptalan Magánlevéltára, 1. Magániratok, M. Vegyes iratok, 1. doboz., A/315, 320. sz.

1883-as halálától tizenegy éven át özvegye, Festetics (II.) Györgyné született Erdődy Eugénia grófnő, majd annak halálát (1894) követően elsőszülött fiuk, a keszthelyi kastélyt és uradalmat is igazgató, birtokló, utóbb hercegi rangot (1911) is elért Festetics (II.) Tasziló nevére szálljon a kegyuraság.²⁴

A plébánia alapítása azonban, mint utóbb kiderült, nem szabályosan történt. A Magyar Királyi Helytartótanács nevében báró Vay Miklós elnökhelyettes 1847. július 20-án kelt levelében tájékoztatást kért Balassa Gábor (1844–1851) szombathelyi püspöktől a szenttamási plébánia alapításának körülményeiről. A püspök az ügy kivizsgálása után 1847. szeptember 4-én válaszolt a megkeresésre, amiben hivatkozott egy 1844. május 3-ai felterjesztésre is. A kormányszéki kifogás alapja valószínűleg az lehetett, hogy minden új templom alapítása előtt nemcsak püspöki engedély szükségeltetett, hanem uralkodói jóváhagyás is. Tekintettel arra, hogy az ilyen gesztusoknak anyagi vonzata is van, ez azt jelentette, hogy nem az új plébánost illeti meg a jövedelem, hanem a régit, a rábahídvégi papot. Balassa Gábor arra hivatkozott, hogy elődje idején történt az alapítás. S a problémáról csak akkor értesült, amikor Szekszér István rábahídvégi plébános elhunyt, erről az ügyről még Várady József nagyrépost sem tájékoztatta őt (1844. március 28-án, illetve június 27-én), így a nehézség áthidalására csak a következő évben lett lehetősége. A plébánia alapítását azonban nagyon is szükségesnek tartotta, mert vegyes vallású a vidék, az evangélikus lakosok jelenléte szükségessé teszi ezt. Már korábban, Szily János püspöknek az 1785-ös vizitációja során is felmerült, hogy a települések egyikén templomot kell alapítani, mert a hívők száma félezer körüli, és a rá-

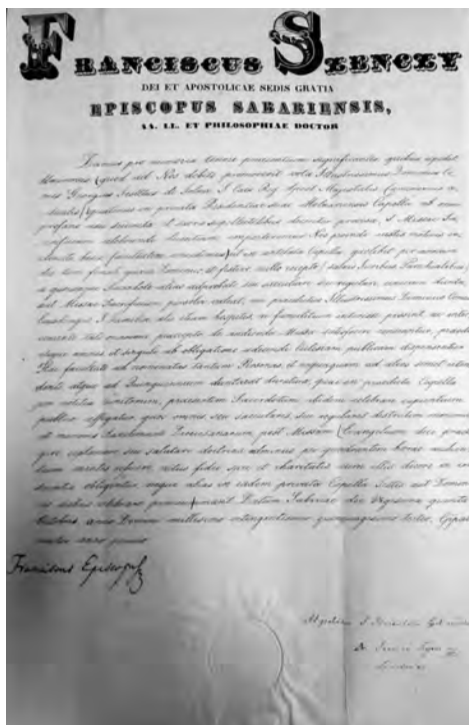
bahídvégi plébános csak minden harmadik vasárnap tud itt szentmisét tartani. A lelkek gondozása pedig ennél nagyobb odafigyelést igényel. (A molnári Sallér-kastélyban 1762-től folyamatosan éltek házikáplánok, akik azonban parochiális, azaz plébániai szolgálatot nem végezhettek.) Balassa püspök megnevezte az egyházzévdnököt/kegyurat, aki eszerint 1847-ben gróf Festetics (I.) Tasziló volt. Mint utaltunk rá, a sematizmusok szerint csak 1854-től viselte (II.) György a felelősséget és a kegyuraságot. Valószínű, egy megkésett korrekcióval vagy hibásan rögzített adattal van dolgunk, mert 1853. május 18-án Szenczy Ferenc szombathelyi püspök már Festetics (II.) György kegyúr bemutatása alapján nevezte ki szenttamási plébánossá Tóth Zsigmondot, a szombathelyi székesegyházi plébánia addigi adminisztrátorát, vagyis ő lett az ideiglenes vezető. A bemutató levél 1853. május 13-án kelt Sopronban, Festetics György aláírásával.²⁵ Tóth Zsigmond plébános 1853. október 23-án kelt levelében azt közli előjárójával, Szenczy Ferenc szombathelyi püspökkel, hogy Festetics (II.) György kegyúr „molnári lakában magányos buzgósága végzésére imahelyet állíttatván föl – melyet Méltóságod volt kegyes felszentelni – (...) ha kegyes lenne nekik az említett kápolnát azon kiváltságos joggal földíszesíteni, melynél fogva ők ott hétköznapokon szinte úgy, mint vasárnapokon, és Méltóságod által kijelendő ünnepeken miséztethessenek”.²⁶

Ezt természetesen nem azért kérték, mert kényelemből nem akarnak ezentúl a szenttamási templomba járni, hanem szolgálk miatt, akik feladataik, munkájuk miatt nem tudtak elmenni a szentmisékre. „Így azonban, az említett napokon a szolgálk is részt vehetnének szentmisén 9 órai kez-

24 A szombathelyi püspöki megye papságának névtára 1891., Szombathely, 1891. 41. p.

25 SZEL Acta Cancellariae (továbbiakban: AC) C. 595/1853. sz.

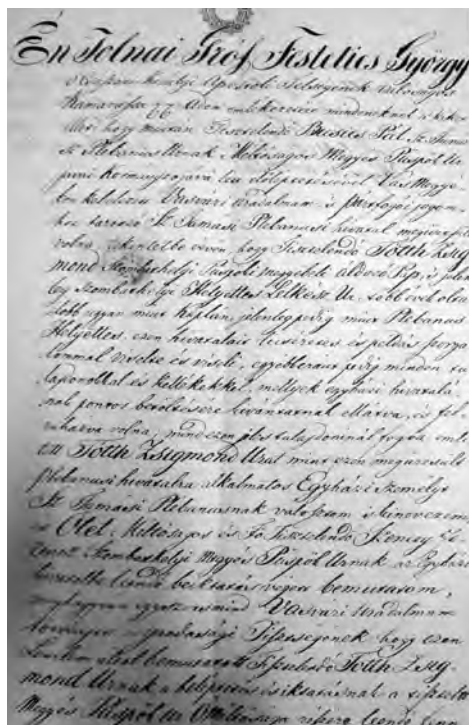
26 SZEL AC C. 315 és 317/1853. sz.

Szenczy Ferenc szombathelyi püspök levele (SZEL, Inzsöl Richárd felvétele)

dettel. A grófi család pedig csak akkor venne igénybe ezt a lehetőséget, ha a zord időjárás miatt nem tudnának Szent-Tamásba átmenni.²⁷ Ezt az engedélyt azonban csak öt évre kapták meg, amit 1858-ban újabb öt esztendővel meghosszabbítottak.²⁸ 1864-ben Festetics György ismét kérte az újabb öt évre szóló engedélyt, s hogy a kápolnában oltáriszentséget is őrizhessenek feleségének „gyengélkedő egészsége” miatt. Maga a grófnő 1865. november 20-án kérte önmaga és családja számára a felmentést a pénteki és szombati böjtök alól. Az első „facultas”-t, a külön misézési engedélyt a molnári kastély

27 SZEL AC C. 1422/1853. sz.
28 SZEL AC C. 118/1858. sz.

Festetics György „bemutatózása” levele a püspöknek (SZEL, Inzsöl Richárd felvétele)

kápolnájában a püspök 1853. október 23-ai keltezéssel adta meg.²⁹ A kastélyban az 1858. év elejéig maga a plébános, Tóth Zsigmond végezte a szentmiséket, aki ekkor került kápláni tisztségbe Lendvavásárhelyről Szent-tamásra. A molnári apátság 1857. december 12-én kelt alapítólevelében feltételként szerepelt a káplán (Németh János) alkalmazása is az apátplébános mellett.

A molnári apátság megalapításának szükségességét 1856. november 30-án Sopronból keltezett levelében vetette fel először Festetics (II.) György. Az apátság alapítására Kuglics Gábor történész kutatásai szerint 1857. december 9-én került sor.³⁰ Az alapítólevelben

29 SZEL AC C. 1422/1853. sz.
30 SZEL AC C. 118/1858. sz.

Festetics (II.) György felidézi, hogy ősei építették a szenttamási templomot, és többen ott nyugszanak, továbbá ő a kegyura a szenttamási plébániának, ezért elhatározta, hogy egy apátságot hoz létre Molnáriban. Ezt a szenttamási plébániával összekapcsolja, és a szenttamási plébános lesz a mindenkori molnári apát. Az apátság fenntartására 171,92 holdat a Vasvár melletti nagymáxfai birtokaiból átengedett a rajtuk lévő épületekkel együtt, továbbá előírta magának és utódainak azt is, hogy minden évben – az addigi járandóságokon felül – további 200 forintot adjanak az apátnak. Az apátság kegyúri joga utódai közül arra szálljon, aki a vasvári birtokot örökli. A gróf kikötötte továbbá, hogy az apátnak káplánt kell tartania. Midőn a kegyúr Molnáriban tartózkodik, ünnepnapokon, de néha az általa kijelölt más napokon is a káplán a házikápolnában szentmisét köteles bemutatni. Kimondja, hogy az apátság birtokai után fizetendő adó, továbbá az épületek fenntartásának és újak emelésének költsége az apátot terheli. Mindez akkor lép életbe, ha az összes egyházi és polgári hatóság jóváhagyja. Az okiratot Szenczy Ferenc szombathelyi megyéspüspök 1857. december 17-én jóváhagyta, és 1858. március 15-i keltezéssel terjesztette fel Rómába, ahol (az alapító okiratra rótt megjegyzés szerint) a vatikáni levéltárban Nunciatura di Vienna 420. szám alatt iktatták be.³¹

Festetics (II.) György még 1858. december 29-én írt levelében kérte Szenczy püspököt, hogy gyermekei, különösen az elsőszülött (II.) Tasziló számára nevelőt/házi tanítót küldjön egy egyházmegyes pap személyében.³² A püspök 1859. január 3-án ki is nevezte nevelőnek a családhoz Molnáriba Szabó József addigi pinkamiskei (ma: Mischendorf, Ausztria) káplánt. Szabó József 1868-ig (még két évvel a plébánosi és apáti kinevezése után

is!) tanítója, nevelője volt az ifjúnak. Az 1850-ben született Taszilónak, a két évvel későbbi Jenőnek, az 1856-ban született Georginának, és az 1858-ban napvilágot látott Pálnak. Így alakult ki az a mai szemmel nézve paradicsomi állapot, hogy 1859-től néhány évig három pap is működött a ma egy községet alkotó akkori három településen: az apát-plébános, a káplán és a grófi nevelő.

A 19. században már ritka, a szombathelyi egyházmegyében pedig egyedülálló az alapítás ténye, kifejezi az alapító vallássosságát, s még inkább a rangjához illő presztízsét. Ez volt az a cselekedete, amit a szombathelyi püspök, Szenczy Ferenc is kiemelt az 1860-as szombathelyi főispáni beiktatása alkalmából elmondott beszédekben, amit korábban már idéztünk, és példaképként állította a megyei közgyűlés tagjai elé. Egyben a nagyapával, a Georgikont alapító (I.) Györggyel állította párhuzamba, idézve Berzsenyi Dániel sorait is, aki szintén megénekelte az egykori családfő nagy nemzetébresztő tetteit.³³

A molnári templom első apátja Tóth Zsigmond, addigi szenttamási plébános lett. Halála, 1866. március 2-a után pedig az addigi grófi nevelőt, Szabó Józsefet mutatta be Festetics (II.) György a szombathelyi püspöknek, és kérte plébánosi beiktatását, apátá benedikálását, valamint a főpapi jelenyek viseléséhez a római engedély kiadását. Festetics (II.) György bemutató levele 1866. március 6-án kelt Pesten.³⁴ Szabó József apátá avatása 1866. március 25-én történt Szombathelyen.³⁵

33 MNL VaML Vas vármegye bizottmányi ülésének jegyzőkönyve, 1860. dec. 13–14. 7. fol.

34 SZEL AC C. 458/1866. sz.

35 Szabó József apát halálakor a szobájában az alábbi egyházi ruhákat találták: 1 fehér püspöksüveg, 1 fekete püspöksüveg, 1 bursa, 2 fekete stóla, 5 manipulus, 1 fekete casula, 1 fekete pluvialehoz való quastli(?), 1 pastoralis bot, 2 pár fehér se-lyemkesztyű, 1 fehér velum, 1 elavultabb velum, 1 karing. SZEL AC C. 43/1895. sz.

31 SZEL AC C. 118/1858. sz.

32 SZEL AC C. 458/1866. sz.

1864-ben, amikor ismét remény csillant egy új megállapodás megkötésére az udvari körök és a magyar nemzetet képviselő felek között, (II.) György ismét a politikai cselekvés mezéjére lépett. Előbb a leghatalmasabb és legbefolyásosabb országos agrárszervezet, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (OMGE) elnökévé választották, majd egy évvel később zalai főispánná nevezte ki Ferenc József fejedelem. Nos, ekkoriban vált egy pillanatra a *Katholikus Néplap* jóvoltából a szenttamási templom harangjának az esete (1865 februárja) országos hírré, a kéttonnás harang ugyanis megrepedt. Tóth Zsigmond apát-lelkész felszólította a híveket adománygyűjtésre, s egy újabb, de nagyobb, hattonnás (!) harang felállítását tűzte ki célul. Eddig a hír. A happy endet (II.) György háromszáz forintos adománya jelentette, aminek köszönhetően valóban elkészült a nagy mű a szombathelyi öntőmester, Haeller József műhelyében, hogy hosszú ideig hirdesse a hívek elkötelezettségét és az adományozó, a templom kegyurának a katolicizmusát: hogy érte és általa is szól a harang.³⁶

1883 februárja igazi fekete hónapnak számított a Festetics család történetében, nemcsak azért, mert pár nap különbséggel Festetics László (1785–1846)³⁷ gyermekei, (I.) Tasziló (1813–1883) és (II.) György (1815–1883) Bécsben elhaláloztak, hanem mert több olyan személy, aki szorosan kapcsolódott a családhoz, szintén e hónapban hagyta itt a földi világot.³⁸ A február 5-én,

hetvenéves korában elhunyt (I.) Tasziló lovassági tábornok, az aranygyapjas rend vezetője, a Lipót-rend nagykeresztese udvari körökben jóval ismertebb volt, mint a magyar fővárosban, lévén mert sebesülését követően a teleket a császárvárosban, a nyarakat pedig a keszthelyi birtokán töltötte.³⁹ Még február elején a műtétéből lábadozó öccsét, Györgyöt látogatta meg Bécsben, hogy aztán pár nap múlva már az ő halálhírével jelentésük be elsőként. Felravatalozott holttesténél az uralkodó, Ferenc József személyesen kondoleált, majd a keszthelyi családi kriptában helyezték örök nyugalomra.⁴⁰

Öccse, (II.) György, az egykori Andrássy-kormány király személye körüli minisztere, koronaőr pár nappal később, február 12-én követte őt a másvilágra. Tetemét szintén Bécsben a Festetics-palota kápol-

39 (I.) Tasziló a második számú dragonyos ezred tulajdonosaként arról híresült el, hogy ellenezte Benedek Lajos tábornagy kinevezését, majd támadási tervét 1866-ban Königsgrätznél, de miután megindult a csata, egységével bátran kivette részét a küzdelemből. Ekkor sebesült meg úgy, hogy az egyik lábát amputálni kellett. *Ausztriai Hírek.* = FL, 1883. febr. 8. 209. p.

40 Pár név, akik részt vettek a gyászszertartáson: Ferenc József király és Erzsébet királyné, Károly Szalvátor, János, Albrecht, Vilmos, Rainer főhercegek, Cumberland herceg, a nassaui Koburg-Koháry herceg, a szász-weimari herceg, továbbá Kálnoky Gusztáv gróf külügyminiszter, Kállay Béni közös pénzügyminiszter, Szapáry Gyula gróf, Orczy Béla báró, Széchenyi Pál gróf, Bedekovich Kálmán, Elliot angol, Duchatel gróf francia és Robbilant gróf olasz nagykövet. Nopcsa Ferenc báró, a királyasszony főudvarmestere, Andrássy Gyula gróf, Rothschild báró, Metternich Paulina hercegasszony, Auersperg Johanna és Vilma hercegnők, Ypsilanti hercegnő, Mensdorff-Dietrichstein hercegnő, Clam-Gallas grófnő, Apponyi grófnő, Kinsky grófnő. A beszentelés után föllették a koporsót a nyolc ló által vont gyászkocsira, s a közönség meg nem szakadó sorfala között kiszállították a déli vasúthoz, melyen Szenttamásra vitték. Festetics György. = *Ellenzék*, 1883. febr. 16. A két testvértől a magyar főrendiház 1883. február 15-én búcsúzott. Az 1883. február 15-én a főrendi ház ülése. PN, 1883. febr. 16. melléklet 2. p.

36 *Katholikus Néplap*, 1864. márc. 17. 86–87. p.

37 Gudenus János József: *A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája*. I. (A–J) Bp., 1999. 398. p.

38 A Festetics családnak gyásza van = FL, 1883. febr. 7. 231. p. Ezek közül a legismertebb jaanházi Jósa László ügyvéd, aki 86 éves korában halt meg. Budapesten a két Festetics testvér nevelője volt, majd a család házi levéltárosa és könyvtárosa, 56 évig állt a család szolgálatában. A többiek különböző családi birtokközpontokban voltak tisztartók. Jaanházi. = PN, 1883. febr. 9. 2. p.

nájában ravatalozták fel, a beszentelésénél Ferenc József és Erzsébet királyné személyesen is megjelent, de búcsúztak tőle a Bécsben lévő magyar és birodalmi arisztokrácia, valamint a diplomáciai kar jelenlévő tagjai is.⁴¹ Holttestét Molnáriba szállították, hogy aztán február 15-én többezres gyászoló tömeg jelenlétében a család szenttamási sírboltjában helyezték (ideiglenesen) nyugalomra. A gyászmisét Szabó József szenttamási apát celebrálta, a beszentelés fényes segédlet mellett Königmayer Károly kanonok, címzetes püspök végezte, a vasvári dalárda énekelte a gyászénekeket, a koporsón ötven koszorú nyugodott.⁴² Végakarátának megfelelően a hamvait nem a szenttamási templom sírboltjában, hanem a falu, molnári temetőjében helyezték el május 28-án. A főúr a helység szegényei között kívánt nyugodni, és nyugszik mind a mai napig. A temetési szertartást gyászmise előzte meg, amelyet Szabó József szenttamási apát fényes papi segédlettel végzett. A feketével bevont templom közepén felállított ravatalon állt az érc-koporsó. A grófi család tagjainak, az özvegy grófné Erdődy Eugénia, fiai; Tasziló, Jenő és Pál, valamint leánya, Sina (Georgina), veje, gróf Kinsky Zdenkó és menyee, Hamilton hercegné jelenlétében. A sírbolt helyét egy egyszerű márvány sírkő jelöli, mely vasrácoszattal van körülveve.⁴³ Végakarátának megfelelően alakult a döntés a kettős temetésről, hogy ne a szenttamási plébánia családi sírboltjában legyen a végső nyughelye, hanem a molnári temetőben.

*A Festetics család felújított sírja
a püspökmolnári temetőben
(Kuglics Gábor felvétele)*

A kor sajtójában természetesnek számított, hogy az elhalálozottaknak nemcsak az elért társadalmi rangjáról, kitüntetéseiről szóltak, hanem történelmi érdemeikről is. Feltűnő, hogy Festetics (II.) György esetében ezek a nekrológok nem miniszterségét, közpolitikai szerepét zengték, hanem bőkezűségét tartották a legfontosabbnak, a leginkább kiemelendőnek. „Jóteköny adakozásainak s alapítványainak száma igen nagy, melyeket részint köz nemzeti intézetekre, részben általános humanisztikus célokra, egyházak, iskolák s magánosok érdekében idők folytán áldozott.”⁴⁴ Ami nélkül ezek működőképessége is kérdéses lett volna. Egyházi kegyurasága és itt vállalt adakozásai pedig már a 19. században is párját ritkítették.

41 Festetich György gróf holttestét. = PN, 1883. febr. 14. 2. p.; febr. 15. 2. p.

42 Festetics György gróf temetése. = BH, 1883. febr. 17. 5–6. p. Ellenzék, 1883. febr. 16. 3. p.

43 Tolnai Festetich György gróf tetemeit. = BH, 1883. jún. 3. 5. p.

44 Festetich György halála = PH, 1883. febr. 13. 4. p.